

Asigurarea calității educației în România - propuneri privind creșterea substanțială a credibilității, eficacității și eficienței demersului

**(Quality Assurance of Education in Romania –
Proposals aiming to increase its credibility, effectiveness and efficiency)**

Prof.univ.dr.ing. Nicolae DRĂGULĂNESCU¹
Drd. Remus CHINĂ²

Abstract: *Quality Assurance (QA) is a basic concept potentially useful in all fields of human society's activities – including education. But its approach is usually difficult for different reasons, more or less subjective. In addition, existing motivations and barriers of QA in an organization are very few known and rarely clear for every stakeholder. In these circumstances, world's standards, guidelines and good practices of QA may be very useful and relevant, if they are shared by involved people. In addition, the pursuit of quality is a noble goal that should not be impeded by people's reliance on different myths. Every organization – including schools, colleges and universities - has the potential for developing and maintaining a credible, effective and efficient QA system and its associated QA program. It is thus crucial to eliminate today's myths, errors, confusions and gaps within the Romanian formal approach of QA in education, and to concentrate on existing realities in order to achieve these goals.*

Key words: *Quality Management, Quality Assurance, education, regulations, institutions, Romanian approach*

¹ Universitatea Politehnica din București, Asesor EFQM, Auditor EOQ/ DGQ/ TÜV al calității, Consultant EOQ/ ARC pentru sisteme de management, Evaluator al Fundației Premiul Român pentru Calitate “J.M.Juran”

² Doctorand în Științele Educației – Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Universitatea din București (Proiect de cercetare: „Evaluarea organizațiilor școlare pe baza referențialelor de calitate și performanță mondiale și europene elaborate de ISO și EFQM”), profesor de fizică

Introducere

Între anii 2005-2006, în scopul armonizării cu standardele și practicile comunitare din domeniul educației, în perspectiva aderării la Uniunea Europeană (la 01.01.2007), România și-a creat și implementat un *cadru legislativ-normativ și instituțional propriu și specific*, destinat asigurării calității educației. Astfel, în ceea ce privește asigurarea calității, educația a devenit la noi un domeniu „reglementat” (ca, de exemplu, cel al construcțiilor în care funcționează o necesară și utilă Lege a calității construcțiilor, Legea nr. 10/1995).

De menționat că, în vastul domeniu al producției de bunuri și prestării de servicii destinate comercializării (de regulă, în scopul obținerii și maximizării profitului) coexistă – la noi ca și în alte state - o multitudine de standarde, proceduri, firme și organisme de evaluare a conformității, atât în domeniul „reglementat” (obligatoriu) cât și în cel „nereglementat” (voluntar/ facultativ). Din păcate, prea multe dintre acestea sunt încă, la noi, insuficient, incomplet sau incorect înțelese și aplicate/ utilizate....

Conform actualei **Legi a asigurării calității educației** (OUG nr. 75/2005, aprobată prin Legea nr. 87/2006), asigurarea calității educației implică atât învățământul preuniversitar cât și pe cel universitar iar asigurarea calității educației ar include, două componente de bază - “asigurarea internă a calității” (în scopul acreditării) și „asigurarea externă a calității” (în scopul satisfacerii cerințelor beneficiarilor și ale unor eventuale referențiale externe).

De menționat că, în acest domeniu, funcționau înainte de 2005 – exclusiv pentru evaluare și acreditare, fără implicare explicită în asigurarea calității – *CNEAA, Consiliul Național de Evaluare Academică și Acreditare* (înființat și funcționând conform Legii nr.88 din 1993), respectiv *CNEAIP, Comisia de Evaluare și Acreditare a Învățământului Preuniversitar* (înființată prin OG nr. 87/1998, aprobată prin Legea nr. 196/1999),

În principiu, introducerea asigurării calității în educație ar trebui să se realizeze, ca și în alte domenii, prin implementarea unui **sistem**

de management³ al calității, SMC, atât la nivel național cât și la nivelul fiecărei școli și universități (denumite generic, în lege, <organizații furnizoare de educație>), astfel încât acestea să funcționeze sinergic, în cadrul sistemului educațional național, asigurându-i acestuia calitatea, coerența, eficacitatea și eficiența, conform cerințelor unor referențiale recunoscute la nivel european și mondial („CUM facem?”) dar și cerințelor părților interesate⁴ implicate („CE facem?”).

Realitatea actuală ne arată că sistemele educaționale nu pot evolua, sub nici-o formă, ca *sisteme închise*, adică izolate de mediul lor (altfel spus, ca „stat în stat”). Întrucât toate părțile interesate în educație funcționează după reguli transparente, clare și precise - unele dintre ele fiind și recunoscute la nivel mondial - sistemele educaționale nu pot funcționa după reguli definite ad-hoc (aplicabile doar la nivel național sau la nivelul unor organizații furnizoare de educație), ignorând a priori - în numele unei iluzorii și contraproductive specificități a asigurării calității educației - conceptele, principiile, instrumentele și bunele practici ale asigurării calității aplicate în alte domenii decât educația. Este absolut normal ca între sistemul educațional al oricărei țări și toate părțile interesate implicate să existe continue și multiple interacțiuni generatoare de sinergie, managementul eficace și eficient al acestora conducând în final la ceea ce numim *calitate în educație*.

Provocările actuale ne arată că procesele prin care furnizorii satisfac cerințele beneficiarilor sunt și în domeniul educației din ce în ce mai sofisticate, astfel încât asigurarea calității educației este un deosebit de complex și amplu proces aflat în continuă schimbare și îmbunătățire pentru a putea satisface cât mai bine cerințele tot mai diverse și mai dinamice ale părților interesate.

³ <Sistemul de management> este un ansamblu de procese, proceduri, structuri și resurse care transformă politici și obiective în realizări, într-un anumit domeniu de activitate (educație, producție, calitate, securitate, mediu, ș.a)

⁴ <Părțile interesate („partenerii de interes”/ „stakeholders”)> din educație - sunt acele persoane sau grupuri de persoane care au anumite interese legitime în performanțele și succesul proceselor educaționale. Acestea pot fi: beneficiarii produselor educaționale, persoane cu responsabilități funcționale în organizarea și desfășurarea proceselor educaționale, autoritățile, comunitatea, furnizorii de produse și servicii, creditorii, etc.

2. Contextul european

2.1. În învățământul preuniversitar

La nivel european, cel mai important demers privind asigurarea calității în educație, a fost, în prima fază, decizia de-a se crea *Cadrul European de Asigurare a Calității în Educație (CQAF)*, tocmai pentru ca sistemele educaționale naționale să se poată dezvolta pe baza unor elemente, principii și valori comune, în vederea compatibilizării produselor educaționale cu cele 8 niveluri stabilite prin *Cadrul European al Calificărilor (EQF)*.

În anul 2008, *CQAF* a devenit *EQARF* (*Cadrul European de Referință pentru Asigurarea Calității în sistemele de educație și formare profesională*), prin Rezoluția din 18 decembrie 2008 a Parlamentului European. Un rol important l-a avut și recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 iunie 2009⁵

Metodologia de asigurare a calității recomandată de *CQAF* și *EQARF* se referă la bine cunoscutul *ciclu/ cerc virtuos PDCA (Plan-Do-Check-Act)/ PEVA (Planifică-Evaluează-Verifică-Acționează)* menționat explicit în textul rezoluției Parlamentului European de instituire a *EQARF*, la punctul (10): „*Cadrul EQARF ar trebui să conțină un ciclu de asigurare și îmbunătățire a calității planificării, punerii în aplicare, evaluării și reexaminării EFP* ⁶ susținut de criterii de calitate comune, descriptori indicativi și indicatori. Procesele de monitorizare, incluzând o combinație între mecanismele interne și externe de evaluare, trebuie definite de statele membre în mod corespunzător, pentru a identifica punctele forte ale sistemului, ale proceselor și ale procedurilor și domeniile care necesită îmbunătățiri. Cadrul ar trebui să includă utilizarea instrumentelor de măsură pentru furnizarea dovezilor eficacității.”

CQAF (devenit *EQARF*) – a se vedea Fig.1 - a fost elaborat pe baza mai multor discuții la nivel de miniștri ai educației din țările comunitare precum și de grupuri de lucru în domeniul educației și asigurării calității în

⁵ Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 on the establishment of a European Quality Assurance Reference Framework for Vocational Education and Training (Text with EEA relevance) (2009/C 155/01)

⁶ Este vorba despre ciclul PDCA fără ca acesta să fie denumit explicit ca atare; EFP = Sistemele de Educație și Formare Profesională (dn statele comunitare)

educație la nivel european, menționate în textul rezoluției.

Acest cadru este bazat pe anumite *modele esențiale*, bine cunoscute și recunoscute la nivel european și mondial⁷:

- *Standardul internațional și european EN ISO 9001:2000*

- *Modelul de excelență european* - administrat de EFQM

- *Ciclu/ cercul virtuos PDCA*

De subliniat că elementele constitutive ale *CQARF* **nu sunt obligatorii** pentru sistemele de educație și formare profesională din țările comunitare, ele fiind doar recomandări pentru utilizarea acestor sisteme, cu scopul declarat de a susține și facilita implementarea și dezvoltarea *Cadrului European al Calificărilor (EQF)*. Astfel, la punctul (17) din textul Rezoluției, se precizează: „*Cadrul european de referință pentru asigurarea calității, dacă va fi folosit și dezvoltat de către statele membre, le-ar putea ajuta să-și îmbunătățească și să-și dezvolte în continuare sistemele EFP, să sprijine strategiile de învățare de-a lungul vieții, să continue integrarea pe piața europeană a muncii și implementarea EFP și să promoveze o cultură a îmbunătățirii calității la toate nivelurile, respectând totodată diversitatea amplă a sistemelor naționale de educație.*”

Utilizarea *EQARF* de către sistemele educaționale din țările comunitare „*ar trebui să contribuie la modernizarea sistemelor de educație și de formare, la creșterea eficienței formării încercând să împiedice absolvirile fără obținerea unei calificări, la îmbunătățirea relației dintre educație, formare și obținerea unui loc de muncă, la multiplicarea legăturilor dintre educația formală, non-formală și*

⁷ Faptul că *EQARF* este elaborat pe baza referențialelor amintite reiese din aceste două documente esențiale

a. *Technical Working Group on Quality in Vet - A European Common Quality Assurance Framework*, Final Version, October 2003, CEDEFOP, Kim Faurshou ;

http://www.saaic.sk/leonardo/htm_kniznica/rozne/European_Common_quality.pdf

b. *Fundamentals of a “Common Quality assurance framework” (CQAF) for VET in Europe*, CEDEFOP Panorama series; 148, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007 ; http://www.bmukk.gv.at/mediapool/18122/fundamentals_of_a_cqaf_for_v.pdf

informală precum și la dezvoltarea acordării de calificări pe baza experienței acumulate”.

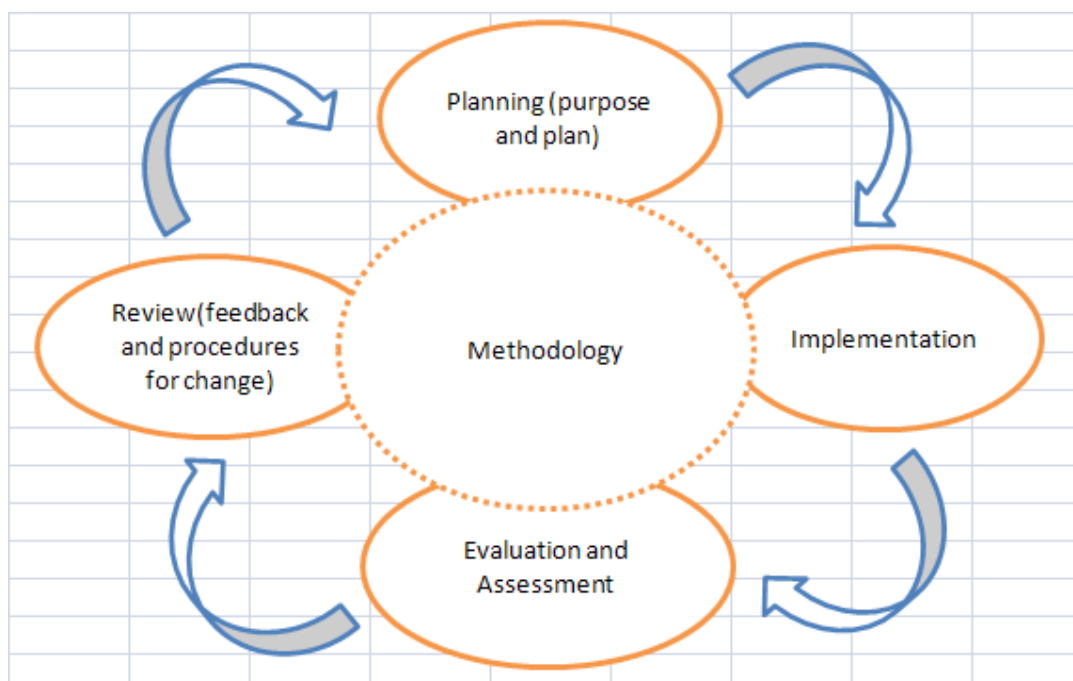

Fig. 1 - Cadrul European de Asigurare a Calității în Educație (CQAF)

(Sursa: *Technical Working Group on Quality in VET- A European common quality assurance framework: final version, CEDEFOP, 2003*)

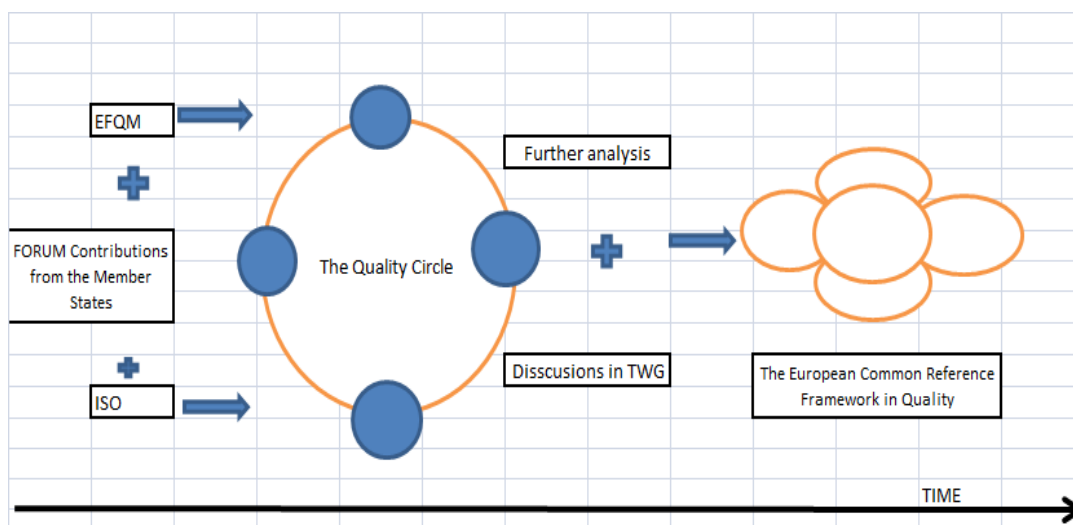

Fig. 2 - Etapele succesive de construire a Cadrului European de Asigurare a Calității în Educație (CQAF)

(Sursa: *Technical Working Group on Quality in Vet - A European Common Quality Assurance Framework, Final Version, October 2003, Kim Fauschou, pag 6*)

Prin textul Rezoluției, se recomandă statelor membre:

”1. Să utilizeze și să dezvolte **Cadrul european de referință pentru asigurarea calității**, criteriile de calitate, descriptorii indicativi și

indicatorii de referință, astfel cum sunt stabiliți și descriși în anexele 1 și 2, să perfecționeze și să dezvolte în continuare sistemele EFP, să

susțină strategiile de învățare de-a lungul vieții și punerea în aplicare a **CECEC**⁸ și a **Cartei europene a calității pentru mobilitate**⁹ și să promoveze o cultură a îmbunătățirii calității și a inovării la toate nivelurile. Trebuie acordată mai multă atenție trecerii de la învățământul și formarea profesională, la învățământul superior.

2. Să planifice, fiecare în parte, în termen de 24 de luni de la data adoptării prezentei recomandări, o abordare destinată îmbunătățirii **sistemelor de asigurare a calității la nivel național**, după caz, și utilizării în modul cel mai eficient a **Cadrului european de referință pentru asigurarea calității**, prin implicarea partenerilor sociali, a autorităților regionale și locale precum și a altor părți interesate relevante, în conformitate cu legislația și practicile naționale;

3. Să participe activ la rețeaua **Cadrului european de referință pentru asigurarea calității**, ca bază a dezvoltării viitoare a principiilor comune, a criteriilor și a indicatorilor de referință, a liniilor directe și a instrumentelor pentru îmbunătățirea calității în EFP în mod corespunzător, la nivel național, regional și local;

4. Să înființeze, în cazul în care acesta nu există încă, un **punct național de referință pentru asigurarea calității pentru EFP**, care să fie legat de structurile și cerințele specifice fiecărui stat membru și care, în conformitate cu practica națională, să reunească organismele relevante existente și să implice partenerii sociali și toate părțile interesate în cauză, la nivel național și regional, pentru asigurarea continuării inițiativelor. Punctele de referință ar trebui :

- să informeze o gamă variată de părți interesate cu privire la activitățile rețelei **Cadrului european de referință pentru asigurarea calității**, menționată la punctul 3 ;

- să furnizeze o susținere activă pentru punerea în aplicare a programului de lucru al rețelei **Cadrului european de referință pentru asigurarea calității** ;

- să întreprindă inițiative concrete pentru promovarea dezvoltării viitoare a **Cadrului**

european de referință pentru asigurarea calității în contextul național;

- să susțină autoevaluarea ca măsură complementară și eficientă de asigurare a calității care permite evaluarea succesului și identificarea domeniilor ce ar putea beneficia de îmbunătățiri, în vederea implementării programului de lucru al rețelei europene;

- să asigure diseminarea eficientă a informației în rândul părților interesate;

5. Să realizeze o reexaminare a procesului de punere în aplicare din patru în patru ani – această reexaminare ar trebui să fie inclusă în rapoarte naționale alternative de activitate elaborate în contextul viitorului cadru strategic pentru cooperarea la nivel european în domeniul educației și formării – pe baza criteriilor de referință care vor fi definite în cadrul rețelei **Cadrului european de referință pentru asigurarea calității** și în cooperare cu Comisia și statele membre.”

2.2. În învățământul superior

În învățământul superior european, începând din 1998, au avut loc câteva importante evenimente pan-europene cu rezultatele menționate mai jos.

▪ **Declarația de la Sorbona (1998)**: a fost stabilit obiectivul creării SEIS - Spațiul European al Învățământului Superior

▪ **Declarația de la Bologna (1999)**: au fost stabilite 6 obiective vizând compatibilizarea/ convergența sistemelor de învățământ superior până în anul 2010 (prin: sistemul de recunoaștere a diplomelor, sistemul ciclurilor Licență – Masterat - Doctorat, sistemul de credite transferabile ECTS, promovarea mobilităților studenților și cadrelor didactice, promovarea cooperării europene în asigurarea calității, promovarea dimensiunii europene a învățământului superior)

▪ **Reuniunea de la Lisabona (2000)** : “În anii 2010-2020, Europa va deveni regiunea cu cea mai competitivă economie la nivel mondial” (actualmente existând decalaje importante între UE pe de o parte și SUA-Japonia pe de altă parte)

▪ **Convenția de la Salamanca (2001)** : universitățile recunosc faptul că studenții lor au nevoie (de) și solicită calificări pe care să le poată folosi efectiv în continuarea studiilor sau pentru a se angaja pretutindeni în Europa (→ necesitatea unor rețele de calificări compatibile descrise prin *competențe* ca referențiale pentru

⁸ CECEC - Cadrul european de calificări pentru învățarea de-a lungul vieții (traducerea în textul rezoluției PE din 18 decembrie 2008 privind constituirea EQARF)

⁹ Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 privind mobilitatea transnațională în Comunitate în scopurile educației și formării: Carta Europeană a Calității pentru Mobilitate, JO L 394/5, 30.12.2006, (2006/961/CE)

crearea și evaluarea curriculum-ului, asigurând flexibilizarea și autonomia universitară în realizarea curriculum-ului)

▪ **Reuniunea de la Berlin (2003):** au fost stabilită necesitatea definirii și implementării în fiecare țară a unui sistem național de asigurare a calității în învățământul superior. S-a stabilit de comun acord că “responsabilitatea primară pentru asigurarea calității în învățământul superior aparține fiecărei instituții.” A fost mandatată ENQA (European Network for Quality Assurance in Higher Education) pentru a elabora standarde, ghiduri și proceduri privind realizarea și funcționarea sistemelor de asigurare a calității în învățământul superior

▪ **Reuniunea de la Bergen (2005) :** a fost elaborat și aprobat un set de recomandări (cu privire la : standarde, ghiduri și proceduri, cadrul național/ transnațional de calificare, descriptorii de ciclu, numărul minim de credite ECTS, învățarea pe tot parcursul vieții, etc.). Au fost evidențiate următoarele tendințe în învățământul superior:

- Liberalizarea pieței educaționale la nivel european și mondial [→ competiție accentuată exponențial pentru piețe (studenți) și resurse] : în funcție de numărul studenților străini, România a ajuns de pe locul 9 (1980-81), pe locurile 19 (1994-95) și 24 (2001-2002)

- Recunoașterea calificărilor absolvenților pe piața forței de muncă (în scopul realizării pieței unice europene a forței de muncă și asigurarea liberei circulații a persoanelor în spațiul european, în cadrul economiei bazate pe cunoaștere)

- Inserția rapidă a absolvenților pe piața forței de muncă (→ reducerea duratei de acomodare la angajatori a absolvenților deveniți angajați)

- Masificarea învățământului superior - condiție esențială a competitivității economiilor naționale (în UE, cca. 21% din populație a făcut studii superioare, comparativ cu 38% în SUA și 43% în Canada) : învățământul superior nu se mai adresează doar unor elite...

2.3 Structuri europene

Reuniunea de la Bergen a formulat și câteva **recomandări** cu implicații importante pe plan metodologic și instituțional, privind asigurarea calității educației în învățământul superior. Aceste recomandări se referă la:

1. Instituirea unor *mecanisme interne de asigurare a calității* și promovarea unui *management eficace și eficient al calității*

2. Realizarea și aplicarea unui *set comun de standarde, proceduri și linii directoare (ghiduri)*

3. Înființarea unui *Registru European al Agențiilor de asigurare a calității*

4. *Autonomia totală a instituției de învățământ superior* în alegerea unei agenții de asigurare a calității înregistrate de Registrul european

5. Obligația statelor membre ale procesului Bologna de a accepta *evaluările efectuate de orice agenție înscrisă la Registrul european* și de a valida rezultatele acestora

În învățământul superior european au fost înființate (sau restructurate) numeroase organizații pan-europene și naționale implicate în asigurarea calității educației în învățământul superior. Iată câteva exemple:

A. Organizații europene (exemple)

- ENQA – European Association for Quality Assurance in Higher Education (www.enqa.eu) – Helsinki
- EUA – European University Association (www.eua.be) – Bruxelles
- ESIB – The National Unions of Students in Europe (www.esib.org) – Bruxelles
- EURASHE - European Association of Institutions in Higher Education (www.eurashe.be) - Bruxelles
- ECA – European Cooperation for Accreditation (www.european-accreditation.org)
- CEE Network - Central and Eastern European Network of Quality Assurance Agencies (www.uka.amu.edu.pl/subnetwork.html) – Vienna

B. Organizații (agenții) naționale (exemple)

- QAA - Quality Assurance Agency for Higher Education (Marea Britanie)
- NOKUT - Norwegian Agency for Quality Education in Higher Education (Norvegia)
- CQAHE - Centre for Quality Assessment in Higher Education (Lituania)
- ANECA - National Agency for Quality Assessment and Accreditation of Spain (Spania)
- ACQUIN - Accreditation, Certification and Quality Assurance Institute (Germania)
- CNE - Comité National d’Evaluation (Franța)

În cadrul Reuniunii de la Bergen, ENQA a lansat un document referențial esențial (având doar 41 pagini), intitulat “*Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*”. În cuprinsul său figurează următoarele capitole:

1. Introducere privind *bazele* (principiile, scopurile și obiectivele, etc.) *standardelor și ghidurilor de asigurare a calității în învățământul superior*

2.1. Lista *standardelor și ghidurilor europene* privind *asigurarea internă* a calității în cadrul instituțiilor de învățământ superior

2.2. Lista *standardelor europene* privind *asigurarea externă* a calității învățământului superior

2.3. Lista *standardelor europene* privind agențiile de asigurare externă a calității

3. Descrierea *sistemului de evaluare “peer review”* pentru agențiile de asigurare a calității (Contextul internațional, Evaluarea ciclică a agențiilor, Registrul agențiilor de asigurare a calității ce funcționează în Europa, Forumul Consultativ pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior)

4. Perspective și provocări

Anexă: Un *model teoretic* de evaluare a agențiilor de asigurare a calității

3. Contextul legislativ-normativ și instituțional românesc

Cele mai importante referențiale românești ale asigurării calității educației sunt actualmente următoarele:

- **Legea asigurării calității educației nr. 87/2006** (de aprobare a OUG nr. 75/2005)

- **Hotărâre de Guvern nr. 1175/2006** - privind organizarea studiilor universitare de licență și aprobarea listei domeniilor și specializărilor din cadrul acestora

- **Hotărâre de Guvern nr. 404/2006** - privind organizarea și desfășurarea studiilor universitare

- **Hotărâre de Guvern nr. 21/10.01.2007** - ce aprobă standardele de autorizare, respectiv standardele de acreditare și evaluare periodică a unităților de învățământ preuniversitar

- **Hotărâre de Guvern nr. 22/2007** – ce aprobă Metodologia de evaluare instituțională în vederea autorizării, acreditării și evaluării periodice a organizațiilor furnizoare de educație,

- **Hotărâre de Guvern nr. 1534/2008** - privind aprobarea standardelor de referință și indicatorii de

performanță pentru evaluarea și asigurarea calității în învățământul preuniversitar

- **Ordinul MECI nr. 3928/2005** - privind asigurarea calității serviciilor educaționale în instituțiile de învățământ superior

- **Standardele de autorizare** pentru funcționare provizorie (*primul nivel de conformitate*) – denumite generic <standarde> în legislație și reglementări

- **Standardele de acreditare și evaluare periodică** (*al doilea nivel de conformitate*) - denumite generic <standarde> în legislație;

- **Standardele de referință** - pentru măsurarea nivelului calității furnizate de organizațiile școlare - denumite generic dar și pleonastic <standarde de referință> în legislație;

Începând din anul 1999, România este membră a „Procesului Bologna” care urmărește să configureze, până în anul 2010, așa-numitul **Spațiu European al Învățământului Superior**, SEIS.

Având în vedere preocupările existente la nivel european („Cadru European al Calificărilor”, CNC/ EQF), s-a inițiat și la noi elaborarea unui cadru comun de definire a calificărilor în mod transparent, accesibil și bine structurat. Această acțiune implică o *descriere unitară a calificărilor*, în termeni de *rezultate ale învățării* (“ce a învățat educabilul”), *abilități* („ce știe să facă educabilul”) și *competențe*¹⁰ („cum știe educabilul să acționeze/ facă într-un anumit context”), Astfel, sunt în curs de elaborare, conform unei metodologii de realizare și utilizare publicate în august 2009, **Cadrul Național al Calificărilor** (CNC) și **Cadrul Național al Calificărilor în Învățământul Superior** (CNCIS) precum și **Registrul Național al Calificărilor** (RNC) și **Registrul Național al Calificărilor în Învățământul Superior** (RNCIS)

Instituțiile românești având misiunea de a aplica acest cadru legislativ-normativ sunt (pe lângă Ministerul Educației, Cercetării și

¹⁰ <Competență> = "Ansamblu integrat de cunoștințe – capacități - atitudini care se manifestă în contexte variate, în situații reale de activitate/ muncă, având o anumită constanță pe perioade definite de timp" (definiție propusă de fostul COSA – organismul românesc abilitat să elaboreze standardele ocupaționale – și completată cu definiția inclusă în Agenda Lisabona)

Inovării, MECI¹¹, și Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, MMFPS) :

- **Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Preuniversitar** (ARACIP, <http://aracip.edu.ro/>)

- **Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior** (ARACIS, www.aracis.ro)

- **Agenția Națională pentru Calificările din Învățământul Superior și Parteneriat cu Mediul Economic și Social** (ACPART, www.apart.ro)

- **Consiliul Național de Formare Profesională a Adulților** (CNFPA, www.cnfpa.ro)

A fost înființată în București și o asociație intitulată **Agenția de Evaluare și Asigurare a Calității în Educație**, AEACE (www.aeace.ro)

4. Asigurarea calității în învățământul preuniversitar din România

4.1. Constatări privind evaluările efectuate în vederea acordării autorizării/ acreditării școlilor

Între anii 2005-2008 au fost evaluate, prin proceduri de evaluare externă și internă, doar aproximativ 1300 de școli (din cele 9000 existente la nivel național !!). Evaluările s-au realizat doar pentru școlile care au solicitat autorizare sau acreditare.

În contextul legislativ-normativ actual, după înființarea sa (prin autorizare provizorie), școala ar trebui să-și implementeze elementele unui *sistem de management al calității*¹², astfel încât, până la momentul *acreditării*, să-și dezvolte *capacitățile furnizoare de educație* în corelație cu *cerințele* acestui standard *minim obligatoriu* aplicabil la nivel național.

Acest lucru înseamnă că, prin obținerea **acreditării** de către o organizație școlară, sunt de fapt validate atât *acumulările materiale*¹³ ale organizației cât și *produsele sale educaționale*¹⁴,

cele două aspecte cumulate reflectând *capacitatea organizației de a furniza servicii educaționale*, cel puțin la nivelul cerințelor referențialului minimal de funcționare numit *standard de acreditare* (aplicat la nivel național).

Standardul de acreditare utilizat pentru evaluarea organizațiilor școlare exprimă *nivelul minim obligatoriu* de realizare a activităților în educație¹⁵, iar îndeplinirea tuturor cerințelor acestui standard, în urma evaluării externe, conduce la *validarea funcționării* organizației școlare, în sistemul național de educație, ca *<organizație școlară acreditată>*, ce urmează a beneficia de anumite drepturi, conferite prin lege. Rezultă că, prin obținerea acreditării, organizația școlară demonstrează că a atins *nivelul de funcționare* și poate furniza servicii educaționale la un nivel (*cel puțin*) *minim al calității*, în sensul conferit de legislația actuală.

În urma evaluărilor externe efectuate de ARACIP la unitățile de învățământ care au solicitat înființarea unor noi niveluri de învățământ/ specializări/ calificări profesionale, s-a constatat că au apărut următoarele **fenomene** (ce reprezintă, uneori, și adevărate **paradoxuri**):

- există numeroase unități de învățământ *acreditate* care au, în structura lor, atât niveluri de învățământ *acreditate* cât și niveluri de învățământ/ specializări/ calificări profesionale *autorizate* (inclusiv în cadrul aceleiași unități și/ sau pe același nivel de învățământ), pentru aceiași elevi și aceiași profesori !

- în conformitate cu reglementările existente la nivel de sistem, sunt numeroase organizații școlare care ar trebui să solicite *acreditare* pentru specializări/ calificări profesionale din același nivel de învățământ, ce a fost deja *acreditat* pe alte specializări/ calificări profesionale.

Spre exemplu, dacă o organizație școlară *acreditată*, având în structura sa nivelurile de învățământ primar, gimnazial și liceal, dorește să-și înființeze o nouă *calificare profesională* de nivel liceal, atunci ea va fi evaluată, în contextul actual, într-o primă fază, prin utilizarea *standardului de autorizare de funcționare provizorie* ale cărui cerințe sunt sub cele ale *standardului de acreditare* la nivelul căruia, deja, școala funcționează!

¹¹ Denumit din 2010 - Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, MECTS

¹² *Strategia ARACIP pentru perioada 2007-2010, Conceperea și implementarea unui sistem de management și de asigurare a calității în învățământul preuniversitar românesc*, București, decembrie 2006, <http://aracip.edu.ro>

¹³ *<Acumulări materiale> = spații de învățământ, mijloace și materiale de învățământ* (dezvoltate conform cerințelor normativelor în vigoare) – ca cerințe minim obligatorii.

¹⁴ *<Produs educațional> = tot ceea ce „livrează” școala prin serviciul educațional oferit* (informații, cunoștințe, atitudini, abilități, competențe, opinii, atitudini, competențe, etc.).

¹⁵ Conform Legii nr 87/2006, art. 9, lit c)

Această situație reprezintă o **aberație** având în vedere că școala funcționează, deja, la nivelul cerințelor standardului „superior”, de acreditare, iar la evaluare i se vor solicita dovezi privind conformitatea cu cerințele referențialului „inferior”, de autorizare.

Să ne imaginăm ce s-ar întâmpla dacă școala ar solicita, pe același nivel de învățământ, în fiecare din următorii ani, succesiv, înființarea unei noi specializări/ calificări profesionale. Asta ar însemna practic faptul că, la acreditare, școala ar fi evaluată (sistemic) pe același nivel de învățământ pe fiecare din specializările/ calificările autorizate, deși diferențele dintre acestea se referă la doar câteva aspecte ale standardului. Dacă extrapolăm această situație la nivelul întregului de sistem, devine lesne de înțeles de ce am numit mai sus astfel de situații/ fenomene, ca fiind „paradoxuri”....

Multitudinea și diversitatea situațiilor reale vor sporii considerabil atunci când, peste acest fenomen, se va suprapune procesul de evaluare periodică a școlilor, ce ar trebui să înceapă în anul 2010.

4.2 Simplificări, corecții și acțiuni corective posibile

A) Simplificarea metodologiei de autorizare și acreditare care a generat fenomenele mai sus menționate - ar putea avea în vedere următoarele acțiuni.

a) Înainte de-a înființa o organizație școlară, solicitând acordarea autorizației de funcționare provizorie, inițiatorul (public sau privat) solicitant ar trebui să-și evalueze în mod realist atât resursele existente cât și obiectivele/ politicile/ strategiile stabilite astfel încât, școala pe care o înființează¹⁶, să-și mențină neschimbate toate nivelurile de învățământ/ specializările/

¹⁶ Înființarea unei școli se poate face, în contextul actualei legislații, la solicitarea inițiatorului (public sau privat). Rezultă că, *autorizația de funcționare provizorie se acordă inițiatorului și nu școlii (care nu există!)*. Înființarea efectivă a noii organizații școlare o face inițiatorul, pe baza autorizației de funcționare provizorie, constituind o nouă entitate școlară cu *identitate proprie* (având personalitate juridică, în sensul legislației din învățământ). Acest aspect este absolut normal, întrucât sistemul național de învățământ este alcătuit din *unități/ instituții de învățământ și nu din fundații sau inițiatori publici*. Din păcate, mai ales în învățământul privat, prea numeroși inițiatori au rămas doar la faza obținerii autorizației de funcționare, fără să mai facă demersurile necesare pentru crearea identității (personalității juridice) școlii pentru care au fost autorizată provizoriu...

calificările profesionale stabilite prin autorizare, cel puțin până la acreditare.

b) Numai după obținerea acreditării, organizația școlară (fostul inițiator) ar putea eventual solicita înființarea unor noi specializări/ calificări profesionale – dar prin *certificarea*¹⁷ acestora.

Evaluarea pentru *certificare* a noilor specializări/ calificări profesionale s-ar putea face având ca referențial standardul de acreditare, *numai pe zonele specifice noilor specializări/ calificări (laboratoare/ ateliere, curriculum, etc.) și nu pe toți descriptorii standardului*, organizația școlară obținând, astfel extinderea acreditării și pentru aceste noi specializări/ calificări profesionale. Se obține o simplificare cu avantaje considerabile:

- Vor dispărea anumite situații ilogice actuale ; de exemplu, o școală acreditată pe un nivel de învățământ (liceal) cu mai multe calificări profesionale, dintre care una nou înființată, nu poate organiza examene de evaluare a competențelor pentru această calificare, deși școala a fost *acreditată pe nivelul respectiv*.

- Se va simplifica procesul de evaluare externă care, astfel, se va axa doar pe elementele esențiale ale certificării, în scopul extinderii acreditării

- Se vor reduce duratele și costurile aferente acestor evaluări.

c) În plus, *funcționarea oricărei organizații școlare, după acreditarea sa, ar trebui să fie atent monitorizată pe o anumită perioadă de timp*, relevantă pentru menținerea acesteia.

d) *Orice acreditare ar trebui să poată fi oricând retrasă sau suspendată în anumite circumstanțe, clar definite și bine cunoscute.*

B) Numeroase acțiuni corective și corecții sunt necesare și utile în ceea ce privește referențialul asigurării calității - conform propunerilor detaliate mai jos - în scopul sporirii eficienței demersului și al

¹⁷ Conform standardelor și practicilor internaționale, *<acreditarea>* se aplică exclusiv organizațiilor iar *<certificarea>* se aplică exclusiv sistemelor de management și proceselor, produselor, serviciilor, persoanelor - ambele atestând în scris CONFORMITATEA „obiectului” acreditat/ certificat cu cerințele unui referențial/ standard prestabilit, acceptat și transparent.

creșterii eficacității sistemului de management al calității (SMC) implementat.

a) *Asigurarea calității în organizațiile școlare care au obținut acreditarea ar trebui să fie abordată diferențiat*, din următoarele considerente:

- Actualmente există o mare varietate de tipuri de organizații școlare, având mărimi și niveluri de învățământ diferite¹⁸;

- Doar anumite organizații școlare emit acte (documente) de studii/ diplome/ certificate de competențe. În această categorie intră: școlile de arte și meserii, școlile de nivel liceal sau postliceal precum și furnizorii de formare/ reconversie profesională de nivel preuniversitar. În consecință, această categorie de școli – spre diferență de celelalte - are nu numai o *relație directă* cu piața forței de muncă dar și o *nevoie reală de evaluare în raport cu referențiale stabile*, deoarece multe dintre organizațiile cu care acestea interacționează au deja, implementate - cu sau fără certificare - sisteme de management ale calității bazate pe modelul larg cunoscut definit de standardul SR EN ISO 9001.

b) *După obținerea acreditării, orice școală ar trebui să aibă în vedere două componente esențiale pentru dezvoltarea sa:*

- **componenta de funcționare** - pe care ar trebui s-o mențină în corelație cu cerințele referențialului/ standardului de acreditare și o

- **componenta de performanță** - pe care ar trebui s-o poată dezvolta în corelație cu cerințele unui referențial de performanță, considerat superior, cum ar fi : standardul de „referință”, reprezentat de modelul EN ISO 9001, modelul de excelență EFQM, alte modele TQM, etc.

În consecință, școala va evolua atât în raport cu referențialul de acreditare, menținându-și permanent funcționarea, cât și în raport cu referențialul de performanță, prin identificarea unor priorități/ posibilități realiste de dezvoltare, corelate cu cerințele părților interesate. Astfel, rezultatele evaluării școlii în raport cu cerințele standardului de performanță vor evidenția

progresul real făcut de școală, în perioada de evoluție avută în vedere (de la acreditare până la momentul evaluării). Dar „traectoria” școlii respective va fi descrisă de „rezultanta” celor două componente (funcționare și performanță)¹⁹.

Schimbarea referențialului asigurării calității după acreditare (conform legislației existente, de la <standarde> la <standarde de „referință”>), fără să se ia în considerare cele două componente menționate anterior, **s-a dovedit a fi, practic, contra-productivă, generând ineficiență și risipă de resurse ...**

De menționat că, **în prezent, <standardul de „referință”> există doar prin forța reglementărilor, nu și în practică, mai ales pentru că nu este aplicabil**, dar și din următoarele motive:

- așa cum se prezintă, actualmente, evaluarea unei școli față de <standardul de „referință”> nu se finalizează cu nimic (!)

- acordarea calificativelor <satisfăcător>, <bine>, <foarte bine>, <excelent> propuse de ARACIP²⁰, pentru îndeplinirea uneia sau mai multe cerințe din <standardul de „referință”> nu are nici-o relevanță, întrucât evaluările față de cerințele a două referențiale diferite sunt și ele diferite. În timp ce față de <standardul de acreditare> ar trebui să se stabilească dacă toate cerințele acestuia sunt îndeplinite și există dovezi relevante în sensul conformității/ neconformității (→ evaluare cu rezultat binar), față de standardul de „referință” ar trebui să se evidențieze progresul realizat de școală, măsurabil prin ”cât a realizat școala din ceea ce și-a propus”, deci față de cerințele acestui referențial (→ evaluare a eficacității, între 0...1).

- nu există instrumente de evaluare față de <standardul de „referință”>

- prin actualul mod de abordare a evaluării școlilor față de standardul de referință, se transformă acest standard în *obiectiv* (de

¹⁸ Nu poate fi abordată acreditarea unei grădinițe cu 2 grupe de preșcolari (2 cadre didactice) în același mod în care se face acreditarea unei școli de nivel gimnazial cu 500 de elevi și 40 de cadre didactice. Apar diferențieri substanțiale (cu peste 50%) în verificarea conformității cu cerințele standardului (proiectarea/ funcționarea PDI, constituirea structurilor de conducere, funcționarea comisiilor specifice, etc.). De asemenea, acreditarea unui liceu cu 100 de elevi este diferită de acreditarea unui grup școlar cu 2000 de elevi, ș.a.. În prezent, din păcate, nu se fac astfel de diferențieri.

¹⁹ Prin analogie cu principiul de incertitudine al lui Heisenberg, vom constata că o școală nu se poate dezvolta DE LA SINE, simultan, pe mai multe direcții. Din acest motiv, alegerea corectă a priorităților de dezvoltare este și va rămâne o performanță necesară și importantă a conducerii școlii.

²⁰ Ghidul Comisiei, partea a II-a elaborate de ARACIP. Sursa: <http://www.edu.ro>

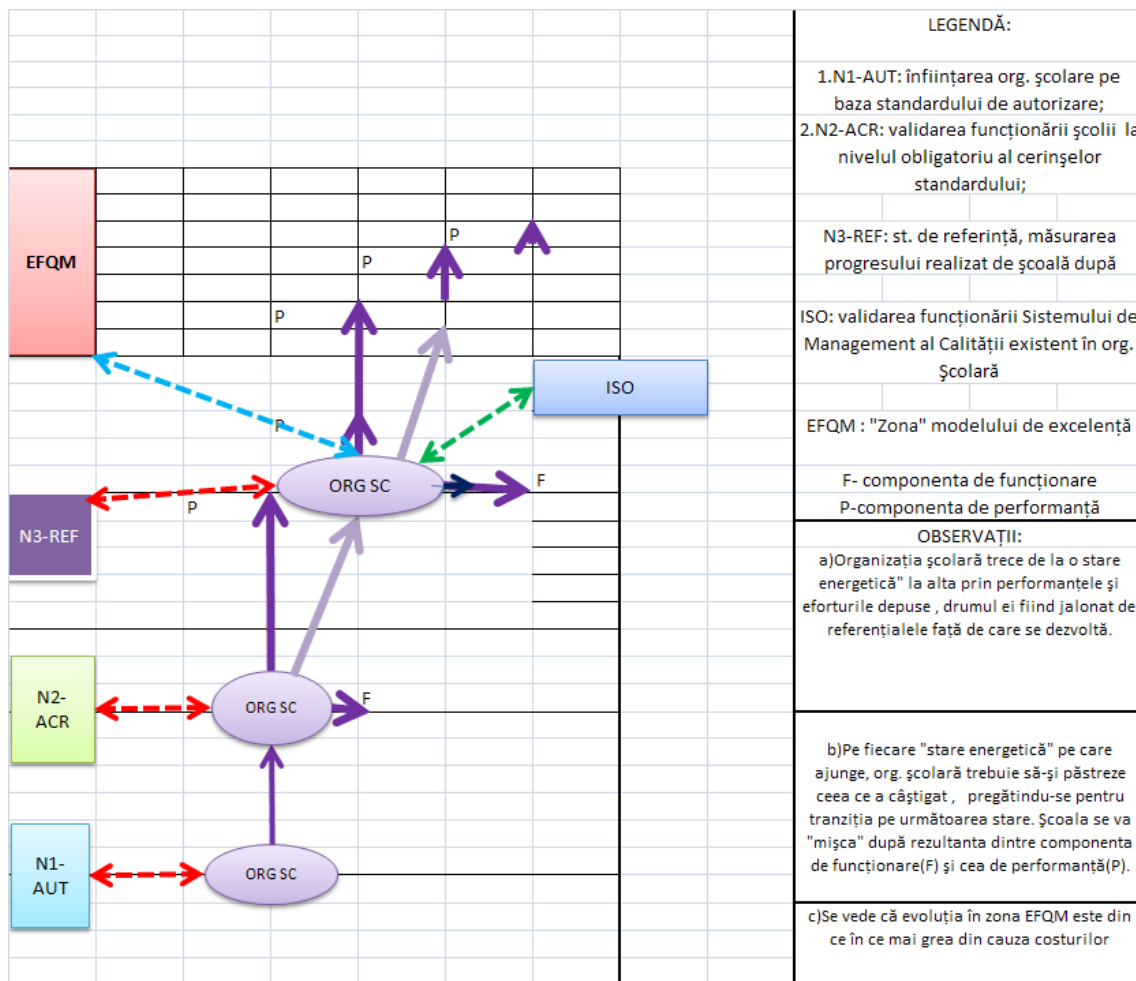

Fig. 3 – Evoluțiile posibile ale performanțelor <p> ale unei organizații școlare (ORG SC) față de referențialele naționale prestabilite (N1-AUT, N2-ACR, N3-REF), dar și față de referențialele europene și mondiale de calitate și performanță – modelele ISO 9000 și EFQM

realizat) când, el este de fapt doar un *referențial*;
- acordarea de către ARACIP a calificativelor mai sus menționate, în urma evaluărilor interne, a indus anumite *atitudini și comportamente contra-productive* în cadrul personalului școlilor, majoritatea având tendința unor auto-evaluări exagerate, astfel încât procesul de evaluare internă devine subiectiv, irelevant și nerealist²¹).

²¹ Numeroase școli au reacționat vehement la acordarea acestor calificative de către ARACIP. De exemplu, prin acordarea calificativului <satisfăcător> pentru îndeplinirea tuturor cerințelor <standardului de acreditare>, unele școli au considerat că au fost subevaluate. Rezultatul acestei percepții a constat în... supraevaluarea propriilor performanțe de către ele, la evaluările interne, în scopul „compensării” (!!).

c) În viziunea noastră, *funcționarea SMC din organizațiile școlare menționate ar trebui să fie conformă cu cerințele unui reper suficient de stabil și transparent (de regulă modelul SR EN ISO 9001:2008* – binecunoscut și agenților economici), în funcție de realitățile sistemului de educație românesc. Aceste realități ne spun că dinamica schimbărilor în societatea românească nu ne permite să beneficiem de un timp prea mare de reflecție și că, deci, avem nevoie de o viteză de adaptare sporită precum și de o flexibilitate pe măsură.

Aceste realități ne arată, printre altele, un fenomen surprinzător: *este posibil ca o calificare profesională pentru care o școală a fost autorizată inițial să funcționeze, să nu mai existe sau chiar să nu mai fie solicitată la momentul acreditării școlii respective !*

Trebuie precizat că actualele standarde utilizate pentru evaluarea organizațiilor școlare și universitare, deși ar trebui să se aplice la nivel național, **nu au statut de Standard Român (SR)** - singurul standard oficial valabil la nivel național - întrucât NU au fost elaborate (conform procedurilor internaționale recunoscute) în cadrul Comitetelor Tehnice organizate și gestionate de Asociația de Standardizare din România, ASRO. Acesta este *unicul* organism românesc de standardizare națională, care elaborează Standarde Române conform procedurilor și standardelor aplicabile, fiind în consecință recunoscut pe plan internațional, inclusiv ca membru „cu drepturi depline” atât al organismelor europene de standardizare, CEN, CENELEC și ETSI [16] cât și al organismului internațional de standardizare, ISO) – ce a fost special abilitat prin lege²² în acest scop²³.

d) Deși tot mai multe școli din țări (vest)europene (de exemplu: Spania, Portugalia, Suedia, Franța, etc.) își implementează - uneori și certifică – un sistem de management al calității conform cu cerințele standardului EN ISO 9001:2000, *în România se constată, din păcate, o reținere nejustificată pentru a promova dezvoltarea sistemică a organizațiilor școlare și pentru a implementa sisteme de management al calității*²⁴ conforme cu cerințele acestui

²² **Legea nr. 355/ 2002** de aprobare (cu modificări) a **OUG nr. 39/ 1999 privind activitatea de standardizare în România**. Conform acesteia, conceptul <standard> este definit ca fiind un *“document stabilit prin consens și aprobat de un organism recunoscut, care stabilește, pentru utilizări comune și repetate, reguli, prescripții sau caracteristici pentru activități sau rezultatele lor, în scopul obținerii unui grad optim de ordine, într-un context dat”*. Este evident că *Legea nr. 87/ 2006 nu a fost corelată cu prevederile Legii nr. 355/ 2002*, inclusiv în ceea ce privește semnificația conceptului <standard>. Este evident faptul că <standardele> și <standardele de referință> – aplicate în educație și introduse prin lege - *nu au fost elaborate conform definiției de mai sus*.

²³ ASRO a tradus și publicat și standardul **SR ISO IWA 2:2006, Sisteme de management al calității. Linii directoare pentru aplicarea ISO 9001:2000 în domeniul educației** – ce este din păcate, încă total IGNORAT atât de legislația și normativele în vigoare cât și de potențialii săi utilizatori - ARACIP, ARACIS, școlile și universitățile din România

²⁴ Un sistem de management al calității (SMC) nu se poate implementa într-o organizație doar printr-un simplu ordin de ministru, *acolo unde și atunci când nu există voința politică dar și toate competențele și resursele necesare*. Situația se complică atunci când apar și se manifestă *rezistența și reticența la schimbare* (a celor care nu doresc

standard, ca referențial verificat și recunoscut pe plan mondial ce este adoptat și de majoritatea organizațiilor cu care școala interacționează.

Ignorându-se - cu bună știință, în virtutea unor iluzorii dar contraproductive specificități și autonomii – conceptele, principiile, procedurile și bunele practici ale asigurării calității ce au fost stabilite de mult timp pe plan mondial, a rezultat la noi o abordare ”originală”, extrem de birocratică și ineficientă a asigurării calității educației, ce a determinat doar *creșterea substanțială a cantității de hârtii (uneori dublate/ triplate de CD-uri și fișiere electronice!) cerute școlilor*, nicidecum o sporire a eficacității SMC implementat în organizațiile școlare. În plus, **în absența certificării lor, aceste SMC-uri - acolo unde și atunci când sunt totuși implementate - nici măcar nu sunt vizibile în exteriorul școlii!**

Menționăm că există în actualul sistem de învățământ preuniversitar românesc și unele organizații școlare care au înțeles importanța și miza demersului <asigurarea calității educației> și au instituit în organizarea și funcționarea lor anumite reguli și principii foarte apropiate de cerințele standardului EN ISO 9001:2008. Ne referim, în primul rând, la *școlile cu profil economic/ turism* precum și la cele din *învățământul profesional și tehnic*, ce sunt obligate, prin specificul lor, să-și adapteze sistemele interne de funcționare, astfel încât să satisfacă cerințele clienților/ beneficiarilor lor externi – de regulă organizații care lucrează în primul rând conform cerințelor dure ale pieții și ale familiei de standarde EN ISO 9000.

e) *Evaluarea organizațiilor școlare pe baza referențialului <standard de „referință”>*²⁵ *ar trebui să facă obiectul unor vaste analize și reconsiderări la nivel național*, având în vedere următoarele aspecte:

- Școala ar trebui să-și *identifice/ stabilească oportunitățile și prioritățile de dezvoltare – doar în limitele resurselor financiare și umane existente sau obtenabile*. În consecință apreciem că, prin analogie cu *principiul de incertitudine al lui Heisenberg*,

un asemenea sistem, din ignoranță, suficiență sau chiar cu bună știință), când evaluările SMC totuși implementat nu se fac de către o terță parte iar certificarea SMC este respinsă apriori, din diferite interese.

²⁵ Denumirea <standard de referință> este în sine *pleonastică* întrucât orice standard este și un referențial... Ar fi fost mai precisă, utilă și clară denumirea <standard optimal>...

realitatea nu permite abordarea simultană a dezvoltării pe întregul spectru al <standardului „de referință”>.

- *Evaluarea externă* - ar trebui să se efectueze prin utilizarea unor instrumente de evaluare/ măsurare/ cuantificare precisă a creșterilor (variațiilor delta) înregistrate în perioada pentru care se face evaluarea organizației școlare, pentru măsurarea progresului realizat de aceasta între două momente de timp diferite (spre exemplu, de la momentul acreditării până la momentul evaluării) ;

- *Evaluarea internă* - ar trebui să fie abordată în mod diferit față de evaluarea externă, în sensul gestionării acesteia de către organizație, ca *proces continuu*, privind „creșterile” realizate pe prioritățile de dezvoltare identificate, prin atingerea țintelor stabilite, în corelație cu cerințele referențialului de „referință”.

- *Evaluatorii* care participă la asemenea evaluări - ar trebui să aibă o pregătire specifică, apropiată de cea a evaluatorilor/ asesorilor specializați pe modelul de excelență EFQM (sau măcar, obligatoriu, identică cu cea a auditorilor calității specializați pe modelul de referință EN ISO 9001), pentru a putea măsura progresul realizat de către școală, progres cuantificat în creșterile „delta” pe direcțiile de dezvoltare pe care școala și le-a configurat, în mod voluntar.

- Ar trebui să fie clarificat, de urgență, la nivel de sistem, *cu ce se finalizează* o astfel de evaluare pe cerințele <standardului de „referință”>.

În viziunea noastră, <standardul de „referință”> ar trebui să constituie o interfață, facilitând adoptarea <modelului european de excelență> (EFQM) de către acele organizații școlare ce sunt suficient de dezvoltate și puternice, pentru a genera și promova exemple tip <cele mai bune practici> în sistem. **Acest referențial ar putea fi reprezentat în mod optimal de standardul SR EN ISO 9001: 2006 continuat de standardul SR EN ISO 9004:2001** (a se vedea Bibliografia).

Astfel de organizații pot deveni „motoare” ale sistemului, având rol de <exemplu demn de urmat> (“leadership”) pentru celelalte școli și părți interesate care vor evolua astfel conform unor reguli și principii clare și stabile, în funcție de realitățile naționale, dar și în corelație cu referențialele europene menționate mai sus .

f) *În urma evaluărilor derulate în diferite organizații, inclusiv școlare, s-a constatat că se pot evidenția, la nivel de sistem, trei tipuri de practici* (conform Fig. 6). Exemplificând în cazul unei școli, aceste practici sunt următoarele:

1) *practicile comune* - pentru școlile aflate pe <nivelul de funcționare> (<școli acreditate>):

2) *bunele practici* - pentru școlile care și-au identificat prioritățile de dezvoltare, evoluând după cerințele unui referențial în conformitate cu care să se poată evidenția *dezvoltarea școlii*²⁶ și nu doar *funcționarea* sa .

3) *cele mai bune practici* - pentru organizațiile școlare puternice care și-au îmbunătățit în asemenea măsură performanțele încât vor putea adopta, în dezvoltarea lor, modelul de excelență european EFQM. Ne referim la acele organizații școlare puternice care își mențin *stabilitatea* prin certificarea propriului sistem de management al calității (SMC), conform modelului definit în standardul ISO 9001 și care au capacitatea de a se dezvolta pe direcții - identificate în mod realist – în conformitate cu exigențele modelului de excelență european, EFQM.

În optica noastră, *primele două tipuri de practici menționate mai sus - <practicile comune> și <bunele practici> - pot conduce la reconfigurarea actualelor referențiale de înființare și funcționare*. Oricum, **actualele standarde utilizate în evaluarea școlilor ar trebui să fie urgent revizuite și adaptate la realitatea curentă, care este mult diferită de cea existentă la momentul în care acestea au fost realizate**. Și, nu în ultimul rând, **aceste standarde ar trebui să fie revizuite pe baza experienței acumulate în urma evaluărilor desfășurate pe baza lor**, întrucât s-a constatat, în numeroase situații, că cerințele descriptorilor *sunt suprapuse sau se repetă, fie nu corespund realității școlii evaluate*, evaluarea căpătând un aspect *formal, superficial și irelevant*.

4.3 Spre sistemul național de management al calității în învățământul preuniversitar

Efectele funcționării unui sistem național de management al calității în învățământul preuniversitar ar putea fi benefice atât prin orientarea acestui învățământ pe calea coerenței

²⁶ <Standardul (național) de “referință”> - aprobat prin HG nr. 1358/2008 - prin care se măsoară progresul realizat de organizația școlară acreditată într-o anumită perioadă de timp, în corelație cu cerințele acestui referențial

evaluării organizațiilor școlare cât și prin instituirea unor practici de evaluare periodică și de reglare/ corectare a funcționării acestora.

Se constată însă că, din păcate, **presiunile enorme și în creștere accelerată exercitate asupra sistemului educațional din țara noastră, de mai mulți factori – cei mai importanți fiind: politicul, dinamica legislației, mediul socio-economic, sindicatele, mass-media, etc.** (a se vedea Fig.4) - **influențează puternic evoluția acestuia, făcând-o tot mai greu predictibilă, deci tot mai lipsită de credibilitate.**

Dacă am face o analiză a presiunilor exercitate de factorii mai sus enumerați, probabil că ne-ar fi destul de greu să stabilim cât de mari sunt aceste presiuni, multiplicare, indirect, de fenomenul crizei economice. Dar, din păcate, se poate constata ușor că **efectele negative ale acestor presiuni au un impact considerabil mai mare decât eventualele lor efecte pozitive și produc asupra sistemului de învățământ preuniversitar anumite contracții și distorsiuni cu importante consecințe contra-productive.**

Reacțiile sistemului educațional sunt pe măsură, incluzând **adoptarea unor soluții pripite, insuficient fundamentate**, care pot genera **efecte negative pe termen lung** atât asupra funcționării școlii cât și asupra celor care beneficiază de serviciile educaționale furnizate de aceasta.

Un exemplu relativ bine cunoscut este reprezentat de **rezultatele testelor PISA** ²⁷ aplicate în sistemul de învățământ preuniversitar, rezultate care confirmă din plin opinia de mai sus astfel încât ele ar trebui să constituie un **semnal serios de alarmă** privind

realitatea performanțelor sistemului educațional din România²⁸.

Iată de ce considerăm oportună **identificarea și aplicarea unor corecții și acțiuni corective adecvate** în scopul îmbunătățirii actualelor reglementări, standarde și practici, în scopul **creșterii substanțiale a eficacității și eficienței funcționării sistemelor de management al calității (SMC)** implementate la nivel de organizație școlară, deci și a celui astfel obținut la nivel național.

Dacă avem în vedere toate acțiunile și demersurile întreprinse până în prezent în ceea ce privește asigurarea calității educației pre-universitare și universitare, constatăm că acestea pot fi grupate în cadrul etapelor ciclului PDCA/ PEVA (a se vedea Fig.5) și cronologic după cum urmează:

1. Etapa P (PLAN) / P (PLANIFICĂ) :

- Proiectarea/ planificarea unui cadru comun de asigurare a calității la nivel european - în anii 2002, 2004, 2005
- Planificarea implementării unui cadru legislativ privind constituirea unui sistem de asigurare a calității educației la nivel național – în anul 2005
- Apariția OUG nr75/2005 privind asigurarea calității educației
- Înființarea ARACIS – în anul 2005
- Înființarea ARACIP – în anul 2005

2. Etapa D (DO) / E (EFECTUEAZĂ) :

În anul școlar 2006 - 2007 au avut loc pregătirea implementării sistemului de management al calității (SMC) în învățământul preuniversitar și implementarea de SMC-uri, în unele școli²⁹:

²⁷ Testele PISA: OECD/PISA - OECD PROGRAMME FOR INTERNATIONAL STUDENT ASSESSMENT (Programul OECD pentru evaluarea internațională a elevilor). La acest program participă aproximativ 60 de țări din toată lumea, România participând din septembrie 2000. OECD/PISA acoperă trei domenii principale: *citire/ lectură* - primul ciclu de evaluare, anul 2000, *matematică* - al doilea ciclu de evaluare, anul 2003, *științe* - al treilea ciclu de evaluare, anul 2006, *citire/ lectură* – al patrulea ciclu de evaluare, anul 2009. Aceste domenii sunt investigate în termenii stăpânirii cunoștințelor și deprinderilor de bază, necesare în viața adultă, pentru educația permanentă, pentru piața muncii etc. și NU din perspectiva stăpânirii curriculum-ului școlar. Evaluarea competențelor trans-curriculare este o parte integrantă a PISA. (Sursa: <http://www.edu.ro>, <http://www.cnceip.ro>, <http://www.pisa.oecd.org/>)

²⁸ Pentru detalii se pot consulta :
- Raportul național privind „PISA/PROGRAMUL INTERNAȚIONAL OECD PENTRU EVALUAREA ELEVILOR”, București, 2002 (Sursa: <http://www.cnceip.ro>,
- „The Programme for International Student Assessment (PISA), 2006 (Sursa: <http://www.pisa.oecd.org/>)
- Raport asupra stării sistemului național de învățământ, pag.35, București, 2009 (Sursa: <http://www.edu.ro>)
²⁹ Sistemul de management al calității (SMC) la nivelul sistemului de învățământ preuniversitar va fi funcțional și credibil doar atunci când vor exista suficiente SMC-uri implementate, funcționale și certificate, la nivel de școală. Certificarea SMC poate fi *de secundă parte* (efectuată de beneficiari, nu de autorități !) sau *de terță parte* (efectuată de organisme de certificare), ultima fiind mult mai credibilă. Referențialul pentru certificare ar trebui să fie comun, pentru a asigura COMPARABILITATEA performanțelor.

- ultimele *acreditări* efectuate conform Legii nr. 127/2000;
- apariția Legii nr 87/2006 (care aprobă OUG nr.75/2005 cu modificări și completări) privind *asigurarea calității educației*
- aprobarea *standardelor de evaluare pentru autorizarea provizorie și acreditare/ evaluare periodică* - prin HG nr 21/2007-
- aprobarea *Metodologiei de evaluare externă a unităților de învățământ preuniversitar* în vederea autorizării de funcționare provizorie/acreditării/ evaluării periodice
- apariția OM nr. 5337/11.10.2006 - privind *Codul de etică profesională al experților în evaluare și acreditare ai ARACIP*
- apariția OM nr. 5338/11.10.2006 - privind aprobarea *Metodologiei privind criteriile de selecție și de formare a experților înscriși în Registrul ARACIP al experților în evaluare și acreditare*

În anul școlar 2007 – 2008

- au fost evaluate (aproximativ) 1300 de unități de învățământ preuniversitar, fie prin „evaluare externă” directă, fie prin evaluarea raportului anual de evaluare internă („evaluare indirectă”).

- apariția HG nr. 1354/2008 - ce aprobă <standardele de „referință”>

3. Etapa C (CHECK) / V (VERIFICĂ):

Apariția primei *evaluări/ analize de sistem*, în urma evaluării unităților de învățământ pe baza standardelor naționale, sub denumirea „Barometrul calității educației”³⁰ – în anul 2009

4. Etapa A (ACT) / A (ACȚIONEAZĂ):

A sosit momentul *acțiunilor corective, corecțiilor și îmbunătățirilor* necesare privind: cadrul legislativ privind asigurarea calității; metodologiile și instrumentele de evaluare

De remarcat că, în prezent, ne aflăm practic, în etapa a 4-a, ACT/ ACȚIONEAZĂ, astfel încât apare necesitatea îmbunătățirilor,

Referențialul ideal pentru asigurarea calității educației ar trebui să fie standardul internațional *SR ISO IWA 2:2006, Sisteme de management al calității. Linii directoare pentru aplicarea ISO 9001:2000 în domeniul educației*

³⁰ *Barometrul calității educației din România* – nr. 1(anul școlar 2007-2008), realizat de ARACIP, este o lucrare ce se dorește a fi reflexia “unor cercetări statistice și de imagine realizate de către ARACIP”, București, 2009. Sursa: <http://www.edu.ro>

tocmai pentru ca ciclul să se poată încheia și să fie reluat pe alt plan, superior, **generând astfel progres**, sub forma unei evoluții în spirală ascendentă a calității educației furnizate de sistem. Altfel spus, dacă în loc să asigurăm închiderea ciclului, vom relua totul de la capăt, fără să valorificăm ceea ce s-a câștigat până acum prin implementarea și utilizarea SMC, vom greși fundamental și vom irosi iar importante resurse.

Așa cum precizăm mai sus întrucât, actualmente, sistemul educațional românesc se află în cadranul al IV-lea al ciclului PDCA, acest moment este deosebit de oportun pentru a stabili un set de măsuri realiste privind necesarele **corecții** (la nivelul efectelor) și **acțiuni corective** (la nivelul cauzelor), în scopul *creșterii substanțiale a eficacității și eficienței asigurării calității educației* în învățământul preuniversitar și superior din România.

Evitarea luării unor astfel de măsuri, în condițiile în care factorul *criza economică* exercită presiuni enorme și în evidentă creștere asupra sistemului educațional, va favoriza **evoluția haotică a sistemului educațional, cu consecințe parțial previzibile**, dintre care putem menționa:

- menținerea unor caracteristici de *sistem de învățământ informativ* - fără să se reușească evoluția spre un *sistem de învățământ formativ* creșterea *analfabetismului funcțional* ³¹ -

³¹ <Analfabetismul funcțional> este un concept care caracterizează *acele persoane ce știu să citească, dar nu înțeleg ceea ce au citit*. Un studiu privind educația în statele membre ale CEE, publicat de Comisia Europeană, arată că, *în România, față de anul 2000, în anul 2006 procentul de elevi având vârsta de 15 ani care sunt analfabeți funcțional a crescut de la 41,3% la 53,5%*. Prin comparație, *în Finlanda doar 4,8%* dintre elevii în vârstă de 15 ani au dificultăți în a înțelege ceea ce citesc. După Finlanda, urmează *Irlanda, cu 12,1% și Estonia cu 13,6%*. *Acest procent plasează România pe ultimul loc printre țările europene în ceea ce privește știința de carte*. Înaintea României se află Bulgaria, cu o proporție de 51,1% de tineri care nu înțeleg ceea ce citesc. Opinia specialiștilor este că *România are această situație dezastruoasă deoarece principala metodă de învățare a elevilor români este memorarea*. Ca urmare, elevii nu au capacitatea de a face corelații între secvențele de informație cuprinse într-un text. (Sursa: <http://ro.wikipedia.org>). Pentru detalieri se poate consulta Raportul Comisiei Europene intitulat „*Progress towards the Lisbon objectives in education and training, Indicators and benchmarks*”, 2008 (Sursa: <http://www.edu.ro> , [http://ec.europa.eu /European Commission-Education & Training](http://ec.europa.eu/EuropeanCommission-Education&Training))

Fig. 4 - Reprezentare schematică a presiunilor exercitate de factorii cei mai importanți ce acționează asupra sistemului de învățământ preuniversitar din România

NOTĂ : Presiunea exercitată de fiecare factor este multiplicată, prin efecte indirecte, de către *criza economică*, ale căror influențe și presiuni sunt marcate cu roșu.. În interiorul sistemului național de învățământ funcționează *subsisteme formale* - constituite din rețele școlare la nivel local și județean, după reguli formalizate (legislație, ordine de ministru, precizări, etc.) dar și *subsisteme informale* – constituite, de exemplu, din ansamblul școlilor din mediul rural sau din mediul urban, ansamblul școlilor din cartierele periferice ale unui oraș sau școlile din centrul orașului, ansamblul școlilor din învățământul profesional și tehnic, etc.

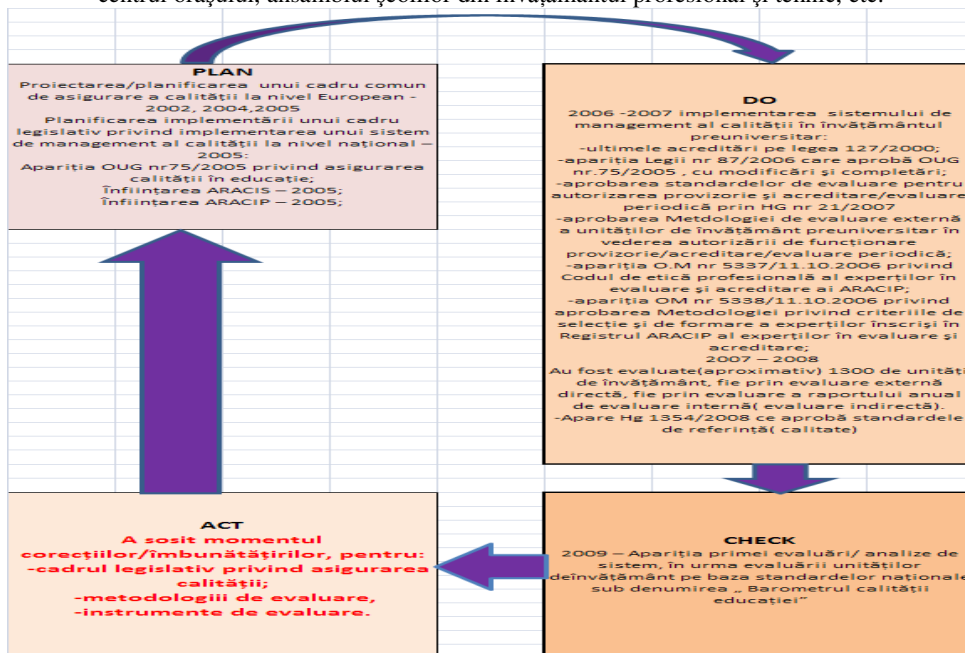

Fig. 5 - Ciclul PDCA aplicat la evoluția sistemului de învățământ preuniversitar de la primele momente ale proiectării/ planificării ale unui cadru comun de asigurare a calității în educație la nivel european și până în prezent.

NOTĂ: Este evidentă necesitatea aplicării unor *corecții* și a unor *acțiuni corective*, în caz contrar efectele sunt imprevizibile iar ciclul nu se închide, favorizând evoluția sistemului spre o stare cu entropie în creștere

- fenomen extrem de negativ, semnalat la nivel european și mondial de cercetători renumiți în domeniul științelor educației – care constă în furnizarea pe piața forței de muncă a tot mai mulți absolvenți care *nu au înțeles* sau *au înțeles doar superficial* informațiile acumulate pe parcursul studiilor lor (informații pe care de fapt doar ei le-au învățat pe de rost pentru a promova lucrările de control și examenele).

De remarcat că, în prezent, în abordarea românească a asigurării calității educației - atât în învățământul preuniversitar cât și în cel superior - se manifestă un *straniu paradox*: *se acordă importanță maximă nivelului minim al calității [deci acreditării – pe baza <standardelor> (de fapt minimale – deși nu au fost denumite astfel)] și importanță minimă nivelului maxim al calității [obtenabil prin managementul calității – pe baza <standardelor de referință> (de fapt optimale - deși nu au fost denumite astfel) dar și a modelului SR EN ISO 9001 sau SR ISO IWA-2, total ignorate de actualul cadru legislativ-normativ]*.

În plus, *despre excelența în educație nici nu se menționează în acest cadru*. Factorii implicați în gestionarea procesului de asigurarea calității în educație ar fi putut cunoaște și promova în sistem existența Modelului european de excelență (administrat de European Foundation for Quality Management, EFQM) în cadrul căruia sunt evaluate și organizații școlare/universitare.

De exemplu, printre organizațiile școlare, finaliste în competiția Premiul de Excelență European 2009 (EFQM) se află și câteva organizații școlare prestigioase cum sunt : *Bradstow School (Marea Britanie)*, *St. Colman's College (Irlanda de Nord)*, *Colegio Sagrado Corazon Carmelitas (Spania)*.

În 28 septembrie 2009 au fost anunțați *cei șapte câștigători ai Premiului de Excelență European*, ediția 2009. Printre aceștia se află și două prestigioase școli menționate anterior - *St. Colman's College (Irlanda de Nord)* și *Bradstow School (Marea Britanie)* - acestea câștigând prestigiosul premiu prin merite proprii, riguros evaluate (și nu prin cumpărare ca în cazul altor „premii”³²). De altfel, *St. Colman's*

³² Este vorba de „premii” comerciale (de exemplu <Golden Star for Quality> sau <Diamond Star for Quality>) ce nu includ o evaluare prealabilă față de

College (Irlanda de Nord) urmează unei alte școli câștigătoare a acestui premiu în 2006, *St Mary's College* (Irlanda de Nord)³³. Pe website-ul colegiului St Mary's (<http://www.stmarysderry.com/>) se află la loc de cinste, afișat faptul că această școală este unul dintre câștigătorii Premiului de Excelență European.

Oare ignorarea totală a acestor fapte în România nu ne spune chiar nimic?

5. Asigurarea calității în învățământul universitar din România

Conform Ordinului MECI nr. 3928/ 2005,

1.”Fiecare instituție de învățământ superior din România (...) este *principalul responsabil* pentru calitatea serviciilor educaționale de formare inițială și continuă precum și pentru asigurarea calității.”

2.”Fiecare instituție de învățământ superior dezvoltă până la încheierea anului universitar 2004-2005 și aplică începând cu anul universitar 2005-2006 *propriul sistem de asigurare a calității*, cu respectarea prevederilor prezentului Ordin³⁴.”

un referențial, întrucât pot fi cumpărate de oricine este dispus să plătească prețul cerut de ofertanți. Credibilitatea unui asemenea premiu este evident nulă dar realitatea demonstrează că în România (ca și alte țări) există surprinzător de multe organizații dispuse să arunce banii pe așa ceva, în scop publicitar sau pentru a-și cumpăra o falsă onorabilitate, ignorând (sau nepăsându-le de) credibilitatea nulă pe piață a acestor așa zise premii, în fața cunoscătorilor (desigur, doar acolo unde aceștia există !). În plus, asemenea premii false discreditează premiile bazate pe evaluare și competiție reale, singurele care sunt credibile pe piață

³³ În cadrul competiției pentru obținerea Premiului European de Excelență EFQM există trei rezultate posibile: *Câștigător al <Trofeului EFQM>*, *Câștigător al <Premiului EFQM>*, *Finalist*.. La competiția din anul 2009 au fost declarați 14 finaliști și 7 câștigători ai <Premiului EFQM> dar nici-un câștigător al <Trofeului EFQM>. Gala de decernare a premiului s-a desfășurat în septembrie 2009 la sediul EFQM, European Foundation for Quality Management, din Bruxelles. (*Sursa*: <http://www.efqm.org/>)

³⁴ Un sistem de management al calității (SMC) nu se poate implementa într-o organizație doar printr-un simplu ordin de ministru, *acolo unde și atunci când nu există voința politică dar și toate competențele și resursele necesare*. Situația se complică atunci când apar și se manifestă *rezistența și reticența la schimbare* (a celor care nu doresc un asemenea sistem, din

3.”Rectorul instituției de învățământ superior este direct responsabil pentru managementul calității.”

4.”Activitatea Comisiei pentru evaluarea și asigurarea calității este asistată de un *serviciu de specialitate*, încadrat cu personal auxiliar, ale cărui mărime și competențe se stabilesc prin decizia Rectorului...O parte din posturile acestui serviciu pot fi acoperite în regim de cumul de activități și de către persoane din corpul profesoral al instituției de învățământ superior.”

5.”La nivelul instituției de învățământ superior sistemul de asigurare a calității cuprinde, alături de *structura organizatorică* mai sus menționată un *set de reguli (criterii) și principii* referitoare la următoarele aspecte: a) *politicile, strategiile și procedurile de asigurare a calității*, b) *metodologiile de aprobare, monitorizare și evaluare periodică a programelor de studii și a calificărilor acordate*, c)*metodologia de evaluare a studenților*, d) *asigurarea calității corpului profesoral*, e) *evaluarea resurselor de învățare și a sprijinului oferit studenților în formarea lor*, f) *organizarea bazei de date care permite autoevaluarea internă*, g) *publicarea periodică de informații cu privire la calitatea programelor de studii oferite* (detalii în Anexa la Ordinul MEC).”

După aproape cinci ani de aplicare a prevederilor legislației asigurării calității educației în învățământul superior s-au constatat următoarele:

- În România au funcționat în anul universitar 2008-2009 un număr de 56 universități de stat, 30 universități private acreditate și 20 universități private autorizate. Numărul studenților a fost în anul universitar 2006-2007 (conform datelor furnizate de Institutul Național de Statistică) de 520 263 în universitățile de stat și de 265 243 în universitățile private.

- Au fost *implementate și certificate* sisteme de management al calității (SMC) în conformitate cu cerințele referențialului SR EN ISO 9001: 2001 în peste 20% din cele 106 universități private și de stat existente (de exemplu la Academia de Studii Economice din București, www.ase.ro). În celelalte universități

fie s-a implementat un SMC parțial funcțional fără să fie certificat (de exemplu în Universitatea Politehnică din București, www.upb.ro), fie s-au elaborat doar documentații având acest referențial fără să existe preocupări pentru funcționarea SMC (deci nici pentru certificarea sa), fie s-a considerat că SMC poate exista fără să se definească un referențial al acestuia, fie nu s-a întreprins chiar nimic în acest scop !! De menționat că ***singurul SMC credibil este cel care are un referențial transparent binecunoscut (de regulă SR EN ISO 9001) și care este certificat de un organism de certificare de terță parte***. Toate celelalte situații sunt doar diferite paleative sau simulări (deci alte <forme fără fond>)...

- Cu sprijinul programului INFRAS au fost realizate și înregistrate în anii 2003-2004 (fără acreditare și cu SMC necertificat) *două organisme de certificare în învățământul superior* (unul pentru SMC și altul pentru personal) - având sediul în Universitatea Politehnică din București - care însă nu-și găsesc locul în actuala legislație a asigurării calității educației în România.

ARACIS a fost auditată pe parcursul anului 2008 de auditorii EUA și ESU în scopul admiterii sale în cadrul ENQA și a Registrului Agențiilor Europene de Asigurare a Calității (educației). Acest eveniment s-a produs la începutul anului 2009, deși ambele Rapoarte de audit publicate au evidențiat ***numeroase deficiențe ale asigurării calității educației în universitățile românești***, inclusiv *ignorarea conceptelor, principiilor, metodelor și tehnicilor* specifice în universități precum și preferința acordată, în cadrul indicatorilor stabiliți de ARACIS, *caracteristicilor cantitative în detrimentul celor calitative*. Aceste audituri externe nu au avut în vedere legislația existentă și au ignorat total experiența deja dobândită de anumite organizații și persoane din România în asigurarea calității. Până în prezent, ARACIS nu a comunicat public acțiunile corective și corecțiile pe care le-a decis și aplicat ca urmare a constatărilor negative din cele două Rapoarte de audit.

ignorantă, suficientă sau chiar cu bună știință), când evaluările SMC totuși implementat nu se fac de către o terță parte iar certificarea SMC este respinsă apriori, din diferite interese.

Tabelul 1 – Definiții comparative ale unor concepte fundamentale în asigurarea calității

Formulare existentă în Legea nr. 87/ 2006 (DEFICITARĂ)	Formulare propusă (în spiritul standardelor și practicilor internaționale)
Calitatea educației este ansamblul de caracteristici ale unui program de studiu și ale furnizorului acestuia, prin care sunt satisfăcute așteptările beneficiarilor, precum și standardele de calitate.	<i>Calitatea educației este măsura în care ansamblul de caracteristici intrinseci ale unui program de studii și ale furnizorului acestuia, îndeplinește cerințele prestabilite prin referențialul aplicabil (incluzând reglementări, standarde și alte documente privind necesitățile și așteptările beneficiarilor și ale altor părți interesate).</i>
Evaluarea calității educației constă în examinarea multicriterială a măsurii în care o organizație furnizoare de educație și programul acesteia îndeplinesc standardele și standardele de referință. Atunci când evaluarea calității este efectuată de însăși organizația furnizoare de educație, aceasta ia forma evaluării interne. Atunci când evaluarea calității este efectuată de o agenție națională sau internațională specializată, aceasta ia forma evaluării externe.	<i>Evaluarea calității educației este un proces sistematic, independent și documentat prin care se determină - pe baza unor dovezi obiective - măsura în care furnizorul de educație și programele acestuia de studii îndeplinesc cerințele prestabilite prin referențialul aplicabil (incluzând standarde minimale – în vederea acreditării și standarde optime, stabilite sau alese de furnizorul de educație – în scopul asigurării calității). Evaluarea poate fi internă (denumită și „autoevaluare” - dacă este efectuată de furnizorul de formare) sau externă (dacă este efectuată de o organizație specializată din țară sau din străinătate).</i>
Asigurarea calității exprimă capacitatea unei organizații furnizoare de a oferi programe de educație în conformitate cu standardele anunțate. Ea este astfel promovată încât să conducă la îmbunătățirea continuă a calității educației.	<i>Asigurarea calității reprezintă o componentă a managementului calității având ca scop generarea și dezvoltarea încrederii părților interesate în îndeplinirea cât mai completă a cerințelor prestabilite prin referențialul aplicabil. Asigurarea calității include controlul calității și acțiuni preventive.</i>
Asigurarea calității este realizată printr-un ansamblu de acțiuni de dezvoltare a capacității instituționale de elaborare, planificare și implementare de programe de studii prin care se formează. Încrederea beneficiarilor că organizația furnizoare de educație îndeplinește standardele de calitate.	<i>Asigurarea calității este realizată printr-un ansamblu de acțiuni de dezvoltare a capacității instituționale de elaborare, planificare și implementare de programe de studii, prin care se urmărește generarea și dezvoltarea încrederii beneficiarilor și a altor părți interesate în faptul că furnizorul de educație îndeplinește cerințele referențialului aplicabil.</i>
Controlul calității educației în instituțiile de învățământ preșcolar, primar, gimnazial, profesional, liceal și postliceal presupune activități și tehnici cu caracter operațional, aplicate sistematic de o autoritate de inspecție desemnată pentru a verifica respectarea standardelor prestabilite.	<i>Controlul calității reprezintă o componentă a managementului calității având ca scop îndeplinirea cerințelor prestabilite prin referențialul aplicabil. Controlul calității constă în inspecții/ monitorizări sistematice (efectuate de autorități desemnate), urmate de acțiuni corective eficiente (implementate de furnizorul de educație inspectat/ monitorizat).</i>
Îmbunătățirea calității educației presupune evaluare, analiză și acțiune corectivă continuă din partea organizației furnizoare de educație, bazată pe selectarea și adoptarea celor mai potrivite proceduri, precum și pe alegerea și aplicarea celor mai relevante standarde de referință.	<i>Îmbunătățirea calității educației reprezintă o componentă a managementului calității având ca scop creșterea capacității unui furnizor de educație de a satisface cerințele prestabilite prin referențialul aplicabil. Îmbunătățirea calității educației implică evaluare, analiză, acțiuni corective și acțiuni preventive continue din partea furnizorului de educație, pe baza unor proceduri și standarde proprii optimizate. Îmbunătățirea calității educației se poate realiza în mod eficient și eficient, la latitudinea furnizorului de educație, prin implementarea unui sistem de management al calității, conform standardelor europene/ române de management al calității.</i>
Acreditarea organizațiilor furnizoare de educație și a programelor lor de studiu este parte a asigurării calității.	<i>În contextul acestei legi, acreditarea este parte integrantă a asigurării calității. Evaluarea pentru acreditare se efectuează în raport cu un referențial</i>

	<i>prestabilit și cunoscut (bazat pe standardele minimale, de acreditare).</i>
Acreditarea este acea modalitate de asigurare a calității prin care se certifică respectarea standardelor predeterminate, pentru înființarea și funcționarea organizațiilor furnizoare de educație și a programelor lor de studii.	Acreditarea furnizorului de educație este o procedură obligatorie prin care o agenție de asigurare a calității educației (recunoscută ca atare la nivel european) atestă în scris faptul că, în urma evaluării obiective și multicriteriale a modului de organizare și funcționare a acestui furnizor de educație și a programelor sale de studii sau calificare, acest furnizor este declarat conform cu referențialul aplicabil.
NU EXISTĂ O DEFINIȚIE A CONCEPTULUI < STANDARD > – deși se utilizează conceptele <standard> și <standard de referință> ALTE CONCEPTE INEXISTENTE : <acțiune corectivă>, <acțiune preventivă>, <corecție>, <inspecție>	Standardul este un document stabilit prin consens și aprobat de un organism recunoscut, care stabilește, pentru utilizări comune și repetate, reguli, prescripții sau caracteristici pentru activități sau rezultatele lor, în scopul obținerii unui grad optim de ordine, într-un context dat. În asigurarea calității educației se utilizează <standarde minimale> - de/ pentru acreditare și <standarde optimale> – de/ pentru asigurarea calității

6. Propuneri de acțiuni corective și corecții

6.1. Înlocuirea actualelor definiții eronate/ confuze/ lacunare/ pleonastice ale conceptelor esențiale din asigurarea calității educației cu definiții conforme cu cele adoptate în standardele ³⁵ și practicile europene și internaționale de managementul calității (mai ales în scopul obținerii sinergiilor necesare, întrucât aceste definiții sunt binecunoscute nu numai agenților economici ci și multor școli și universități europene, precum și profesorilor de managementul calității și experților în acest domeniu).

În Tabelul 1 figurează câteva exemple facilitând compararea formulărilor deficitare cu cele practicate de experții în managementul calității.

6.2. Adoptarea transparentă și credibilă a principiilor managementului calității (conform standardului SR EN ISO 9000:2006)

1. Orientarea spre client: întrucât orice organizație depinde de clienții săi, ea ar trebui să se străduiască să cunoască și să înțeleagă necesitățile curente și viitoare ale clientului,

pentru a le satisface și a încerca chiar *depășirea așteptărilor clientului.*

2. Leadership: liderii (inclusiv managerii) unei organizații sunt cei care stabilesc unitatea dintre scopul și orientarea organizației. Ei ar trebui să dorească, să poată și să știe să creeze și să mențină un mediu intern adecvat implicării depline a personalului în realizarea obiectivelor stabilite

3. Implicarea personalului: personalul (angajații, salariații, etc.) organizației, la toate nivelurile, reprezintă *esența* acesteia iar *implicarea sa totală* permite ca abilitățile sale să fie utilizate în beneficiul organizației

4. Abordarea bazată pe proces: rezultatul dorit este obținut în mod mai eficient atunci când activitățile și resursele aferente sunt conduse ca un proces

5. Abordarea managementului ca sistem: identificarea, înțelegerea și conducerea proceselor corelate în cadrul unui sistem contribuie la *eficacitatea și eficiența* unei organizații, în realizarea obiectivelor sale

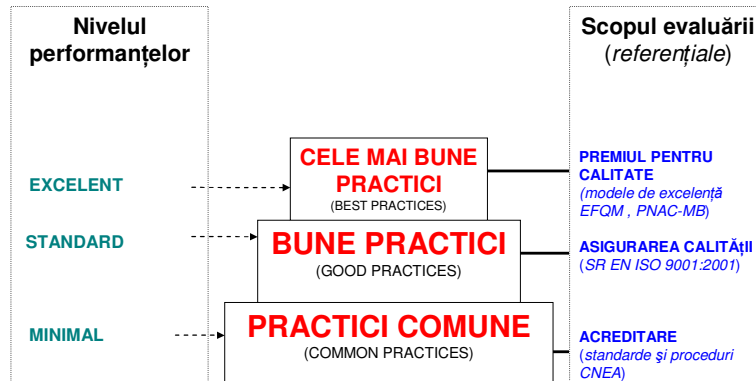
6. Îmbunătățirea continuă: îmbunătățirea continuă a *performanței sale globale* ar trebui să constituie un *obiectiv permanent* al oricărei organizații

7. Abordarea pe bază de fapte în luarea deciziilor: deciziile *eficace* sunt cele bazate exclusiv pe *analiza datelor și informațiilor*

8. Relații reciproc avantajoase cu furnizorul: o organizație și furnizorii săi sunt interdependenți; de aceea o *relație reciproc avantajoasă* este de natură să dezvolte abilitățile ambilor parteneri de a *crea valoare*

³⁵ Este vorba de standardele denumite generic (dar insuficient!) ISO în unele documente ARACIP și ARACIS (a se vedea Fig.3) – ce includ și un standard terminologic, **SR EN ISO 9000:2006** (care nu ar trebui confundat cu familia standardelor ISO 9000!) prin care sunt stabilite *definițiile termenilor specifice asigurării calității* precum și *principiile asigurării calității*. Ignorarea acestora în documentele legislativ-normative și în cele difuzate de ARACIP și ARACIS a generat și generează numeroase și fundamentale confuzii și erori, așa cum rezultă și din comparația definițiilor prezentate în Tabelul 1.

PRACTICI ȘI REFERENȚIALE POSIBILE PENTRU EVALUAREA PERFORMANȚELOR INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT

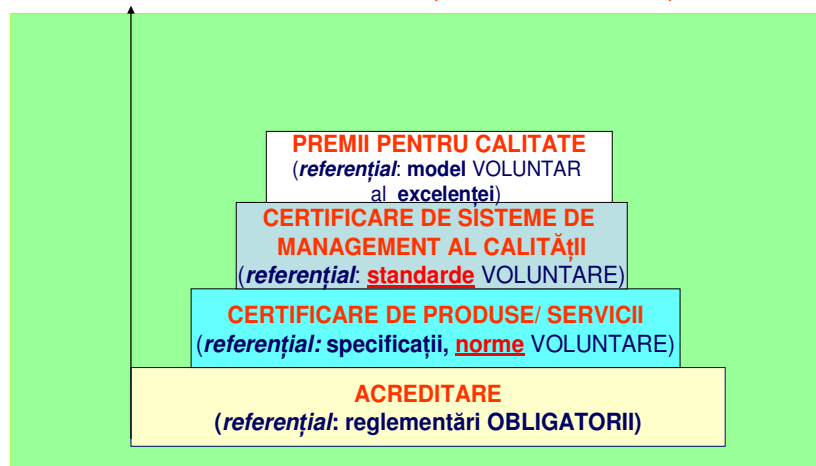

(C) Nicolae DRAGULANESCU

32

Fig. 6 – Cele 3 niveluri ale referențialelor de evaluare

TREPTELE CREDIBILITĂȚII PE PIAȚĂ

(C) Nicolae DRAGULANESCU

33

Fig.7 – Treptele credibilității pe piață

6.3. Adoptarea unui referențial de evaluare pe trei niveluri (Fig.6) în scopul abordării eșalonate a treptelor credibilității pe piață ale unei organizații (Fig.7).

Cele trei niveluri - <acreditarea> (obligatorie, pe baza standardelor minimale existente), <asigurarea calității> (facultativă, pe baza standardelor internaționale/ europene de asigurare a calității și nu a standardelor de „referință” stabilite din birou) și <premiul

pentru calitate/ excelență> (facultativ, pe baza criteriilor deja existente) - pun clar în evidență atât referențialele de avut în vedere cât și scopurile acestor evaluări, obținând astfel comparabilitatea, credibilitatea și eficiența absolut necesare...

7. Concluzii

Având în vedere cele expuse mai sus și realizând o analiză SWOT privind stadiul, eficacitatea și eficiența asigurării calității

educației în sistemul de învățământ românesc, se pot pune în evidență următoarele elemente S-W-O-T.

A) S - Strengths (“puncte tari” – „realizări de succes”) – ale abordării românești

- S-a reușit reglementarea domeniului asigurării calității educației;
- S-au elaborat standardele de evaluare a organizațiilor școlare și universitare – utilizate ca referențiale pentru înființarea, funcționarea minimală (condiții minime obligatorii) și funcționarea optimală (măsurarea progresului realizat de școală după acreditare) ale școlilor și universităților
- S-au promovat unele concepte, mecanisme și metodologii de evaluare a organizațiilor școlare și universitare, pe baza standardelor naționale
- S-au evaluat peste 1300 de unități școlare (din cele peste 9000 existente), fie direct (prin persoane din afara unităților școlare) fie indirect (prin analiza rapoartelor de autoevaluare, elaborate de școli)

B) W - Weaknesses (“puncte slabe” – „deficiențe”) – ale abordării românești

Prin aplicarea prevederilor legii asigurării calității educației și ca urmare a efectuării evaluărilor menționate pe standardele naționale, s-au constatat mai multe aspecte ce necesită **măsuri urgente de corecție și acțiuni corective**. Cele mai importante asemenea aspecte au fost menționate și analizate în acest studiu.

Din aceste analize reiese foarte clar **necesitatea revizuirii, de urgență, a legislației asigurării calității, a metodologiilor de evaluare și a referențialelor utilizate.**

Aceste revizuri ar trebui să aibă în vedere mai multe aspecte:

- Specificul sistemului educațional românesc și realitățile locale și regionale
- Configurația și structura sistemului de educație național

C) O - Opportunities (“oportunități”) – ale abordării românești

- Recomandările Comisiei Europene în domeniu, trecându-se la o promovare, efectivă, a normativelor europene ce conțin recomandări ferme privind evoluția sistemelor educaționale din țările comunitare pe baza *Cadrului European*

de Referință privind Asigurarea Calității (EQARF) în sistemele de educație și formare profesională (EFP), pentru a se realiza mai ușor compatibilizarea sistemelor de educație naționale cu cele 8 niveluri ale calificărilor prevăzute în *Cadrul European al Calificărilor (EQF)*. În fapt, deși EQF este un cadru voluntar, începând din anul 2012 „toate noile certificate de calificare, diplome și documente „Europass” emise de autoritățile competente trebuie să conțină o referire clară - prin intermediul sistemelor naționale de calificări - la nivelul corespunzător din *Cadrul european al calificărilor*”.³⁶ Anexa III a acestui document conține referiri clare la mecanismele de asigurare a calității educației. **Toate propunerile de corecție și îmbunătățiri din prezentul studiu au fost formulate inclusiv pe baza recomandărilor menționate atât în EQARF cât și în EQF.**

- Actualele tendințe europene în domeniul educației, corelate cu provocările actuale privind mobilitatea forței de muncă și capacitatea sistemelor educaționale din țările comunitare de a absorbi și răspunde la aceste tendințe și provocări se concretizează în prezent pe două direcții majore: *educație de la zero ani și învățare pe tot parcursul vieții* (programul „LLL”³⁷).

D) T - Threats („amenințări”) – ale abordării românești

Evitarea aplicării unor astfel de măsuri - de fapt evitarea realizării acțiunilor specifice etapei a 4-a a *Ciclului PDCA* - va conduce la :

- *menținerea unor situații confuze și incerte în ceea ce privește asigurarea calității în educație* (vehicularea unor concepte specifice asigurării calității, dar eronat formulate sau greșit înțelese, aplicarea defectuoasă a unor mecanisme și reguli binecunoscute din domeniul asigurării calității, etc.)
- *menținerea caracteristicilor de învățământ informativ, în detrimentul celor de învățământ formativ*
- *menținerea și chiar dezvoltarea manifestării fenomenului de analfabetism funcțional*

³⁶ Vezi: „Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind stabilirea *Cadrului European al Calificărilor* pentru învățarea de-a lungul vieții”, p.3 (Sursa: <http://europa.eu/education&training>)

³⁷ <Long Life Learning> (LLL) – „învățare pe tot parcursul vieții”

- *reluarea unui ciclu PDCA incomplet, cu toate problemele și aspectele nerezolvate din ciclul anterior* – sunt de natură să conducă, mai devreme sau mai târziu, la evoluția sistemului educațional (sau a organizației școlare) către o stare caracterizată de o *dezordine în creștere* și la *creșterea incapacității* acestuia de a rezolva problemele curente de funcționare, fără să mai poată accesa zonele de performanță în domeniu;

Evitarea adoptării unor modele recunoscute și bine cunoscute pe plan mondial (mai ales ISO 9000 și EFQM) precum și a conceptelor, principiilor, tehnicilor, metodelor și instrumentelor de asigurare a calității promovate de acestea - prin înlocuirea lor cu standarde și mecanisme autohtone “originale” (cu orice preț ?), dar *nerecunoscute și nevalidate pe mapamond* – va conduce la „enclavizarea” sistemului educațional din România, acesta devenind o „insulă invizibilă” în spațiul european...

Ar trebui să avem în vedere faptul că tot mai multe organizații școlare și universitare din spațiul european adoptă, în dezvoltarea lor, modele esențiale, binecunoscute și promovate pe plan mondial, cum sunt standardele ISO 9000 (inclusiv modelul ISO 9001) și modelul de excelență EFQM, unele exemple în acest sens fiind menționate mai sus.

Sistemele de asigurare a calității educației ar trebui să conducă și la adoptarea și compatibilizarea unui limbaj coerent între acestea (în fapt organizațiile școlare/universitare) și părțile interesate („stakeholders”) cu care acestea interacționează, prin furnizarea directă sau indirectă a serviciilor educaționale. Din păcate, încă nu se poate vorbi de așa ceva la noi...

Aspectele menționate în prezentul studiu sunt bazate pe informațiile publice puse la dispoziție de instituțiile abilitate, iar propunerile formulate au la bază atât sursele menționate în bibliografie (plus multe alte surse documentare studiate și corelate), cât și realitățile actuale din sistemul educațional românesc și din spațiul european.

Mesajul esențial al acestui studiu este dublu și constă în :

1. Avertizarea experților români în managementul/ asigurarea calității cu privire la ***existența a numeroase confuzii, erori, lacune și aspecte*** ce necesită ***acțiuni corective și corecții IMEDIATE***, în scopul creșterii substanțiale a *credibilității, eficacității și eficienței demersului românesc al asigurării calității educației*

2. Accelerarea conectării asigurării calității educației din România la *referențialele aplicabile importante existente în spațiul european - EQARF, ISO 9000, EFQM.*

Există oare vreun motiv pentru care să nu trecem, rapid, la aplicarea acestor atât de necesare și utile corecții și acțiuni corective ale abordării românești, știind că, în statele avansate, criteriile și aplicabilitatea modelelor ISO 9001 și EFQM constituie - de peste un deceniu – obiectul unor ample și detaliate studii efectuate la masterate și doctorate?

BIBLIOGRAFIE

A) REGLEMENTĂRI

- *Legea învățământului, nr.84/1995*, republicată cu modificările și completările ulterioare
- *Legea asigurării calității educației, nr.87/2006*, republicată cu modificările și completările ulterioare
- *Legea nr. 128/1997*, privind statutul personalului didactic, republicată cu modificările și completările ulterioare
- *Legea nr.53/2003*, Codul Muncii, republicată cu modificările și completările ulterioare
- *Hotărâre de Guvern nr. 1175/ 2006* - privind organizarea studiilor universitare de licență și aprobarea listei domeniilor și specializărilor din cadrul acestora
- *Hotărâre de Guvern nr. 404/ 2006* - privind organizarea și desfășurarea studiilor universitare
- *Hotărâre de Guvern nr. 21/10.01.2007* - ce aprobă standardele de autorizare, respectiv standardele de acreditare și evaluare periodică a unităților de învățământ preuniversitar
- *Hotărâre de Guvern nr. 22/ 2007* – ce aprobă Metodologia de evaluare instituțională în vederea autorizării, acreditării și evaluării periodice a organizațiilor furnizoare de educație,
- *Hotărâre de Guvern nr. 1534 /25.11.2008* - privind aprobarea standardelor de referință și indicatorii de performanță pentru evaluarea și asigurarea calității în învățământul preuniversitar
- *Ordinul MECI nr. 3928/ 2005* - privind asigurarea calității serviciilor educaționale în instituțiile de învățământ superior

B) STANDARDE

- CQAF - *Common Quality Assurance Framework* ;
<http://www.evta.net/CQAF> ,
- EQF - *The European Qualifications Framework* ;
<http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning>
- CQARF - *European Quality Assurance Reference Framework for Vocational Education and Training* ;
<http://www.europarl.europa.eu/>
- ENQA - *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* ;
www.enqa.eu
- SR EN ISO 9000:2000 – *Sisteme de management al calității. Principii fundamentale și vocabular*, ASRO
- SR EN ISO 9001:2008 – *Sisteme de management al calității. Cerințe*, ASRO
- SR ISO IWA 2:2006 - *Sisteme de management al calității. Linii directoare pentru aplicarea ISO 9001:2000 în domeniul educației*, ASRO
- SR EN ISO 9004:2001 – *Sisteme de management al calității. Linii directoare pentru îmbunătățirea performanțelor*, ASRO

C) ARTICOLE ȘI COMUNICĂRI

- Prof. univ. dr. ing. Nicolae Drăgulănescu - *Standarde pentru evaluarea calității în învățământul superior din România*, <http://www.ndragulanescu.ro>
- Prof. univ. dr. ing. Nicolae Drăgulănescu - *Asigurarea calității educației în România - între necesitate, confuzii și obstacole*,
<http://www.ndragulanescu.ro>
- Prof. univ. dr. ing. Ion Hohan - *Cadrul European de asigurare a calității în educație și formare profesională. Corelație cu managementul calității și Modelul EFQM de excelență. Recomandări pentru furnizori de educație și formare profesională*, Brașov, 13.11.2006 – <http://www.fiatest.ro>
- Prof. univ. dr. ing. Ion Hohan - *Creșterea competitivității economiei românești prin Calitate și Excelență în corelație cu obiectivele Strategiei Lisabona* - <http://agir.ro>

D) INSTITUȚII

- ASRO - *Asociația de Standardizare din România* –
www.asro.ro
- ARACIP - *Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Preuniversitar*
(<http://aracip.edu.ro/>)
- ARACIS - *Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior* (www.aracis.ro)
- EFQM – *European Foundation for Quality Management* - <http://www1.efqm.org/en/>
- ISO – *International Organization for Standardization* – <http://www.iso.org/iso/home>
- IȘE – *Institutul de Științe ale Educației* –
<http://www.ise.ro/>